

Biodivers Schiermonnikoog anno 2030

Het Waddeneiland Schiermonnikoog kent één van de mooiste, rijkste en meest afwisselende natuurgebieden van Nederland. Schiermonnikoog kenmerkt zich door rust, ruimte, eigenheid, overweldigende natuur en de gezellige historische dorpskern. Het is een plek waar vele duizenden mensen per jaar naartoe gaan om het gezonde leven, de rust en het natuurschoon te ervaren.

Een centrale plek in deze oase is de Banckspolder, met zeven boerenbedrijven die een hoofdstuk toevoegen aan de eeuwenlange historie van de landbouw op Schiermonnikoog. De polder is een thuis voor weidevogels, broedend in het kruiden- en bloemrijke grasland. Slootkanten en andere landschapselementen herbergen een uitbundige biodiversiteit in een rijk voedselweb. Dankzij toepassing van organische reststromen van het eiland zelf is er een rijk bodemleven in de polder. De strokenteelt en het kruidenrijk grasland zorgen voor rijke biodiversiteit, zowel in de bodem als ook bovengronds. Deze gezonde bodem levert jaar na jaar een goed product op. De melkveehouders laten hiermee zien dat natuur en landbouw samengaan op het eiland.

De overgang tussen de poldernatuur en de duinen en kwelders op het eiland is gradueel en aantrekkelijk voor planten, dieren en natuurliefhebbers. Aan de noordkant van de polder is de overgang zo ingericht dat kuikens in de natuurgebieden kunnen opgroeien. Het beheer van de kwelders nabij de polder is zodanig dat er grazige delen in de kwelder zijn waar ganzen voedsel kunnen vinden. Het duingebied is sterk verbeterd in kwaliteit, door de verminderde stikstofdruk in samenhang met goed natuurbeheer dat aansluit bij de natuurlijke processen van wind, water, plant en dier op het eiland.

Natuurmonumenten en de boeren zorgen met elkaar voor een eiland waar natuur en landbouw elkaar versterken en waar mensen van kunnen genieten. De zeven melkveehouders zorgen voor de biodiverse landbouw op Schiermonnikoog. Deze landbouw levert kwaliteitsproducten die de consument waardeert en waar men een goede prijs voor betaalt. De Schiermonnikogse zuivelproducten vinden hun weg naar de consument via de eilander horeca en middenstand en via de schappen van speciaalzaken en supermarkten. Op de zuivelboerderij kunnen de lokale producten geproefd worden en kan ervaren worden hoe de producten tot stand komen. Fans van het mooie Waddeneiland én simpelweg de liefhebber van een goed product omarmen de zuivelproducten van Schiermonnikoog.

Biodiverse landbouw op Schiermonnikoog anno nu

De landbouw in Nederland is uitgegroeid tot een wereldspeler met zeer efficiënte, gespecialiseerde bedrijven die kwaliteitsproducten maken. Deze ontwikkeling heeft ook een keerzijde. Zo kan het inkomen van de boer alleen op peil blijven door productieverhoging, om kosten te beperken op een concurrerende wereldmarkt waar prijzen niet stijgen. Productieverhoging is eenzijdig gericht op meer voer en meer melk, maar veel minder op de rijkdom van het ras, het grasland en de bodem. De voedselveiligheid is zeer groot, maar daarmee is lokale variatie in smaak en gebiedseigenheid verdwenen.

Melk van Schiermonnikoog is hoog van kwaliteit, maar onderscheidt zich niet van melk uit andere gebieden in Nederland. Op Schiermonnikoog wordt deze ontwikkeling bijgestuurd en wordt gewerkt aan een optimum tussen productie, onderscheidende productkwaliteit, kwaliteit van bodem en leefomgeving en economie. Daarmee is het een prachtig voorbeeld voor de rest van Nederland en misschien wel voor Europa. Voordelen zijn: een veel lagere stikstofdruk op de nabijgelegen natuur, minder negatieve invloed op het klimaat, meer biodiversiteit en waardering voor de boer. Het streven is om in 2030 door allerlei maatregelen te komen tot een duurzame landbouw op het eiland.

Het streefbeeld

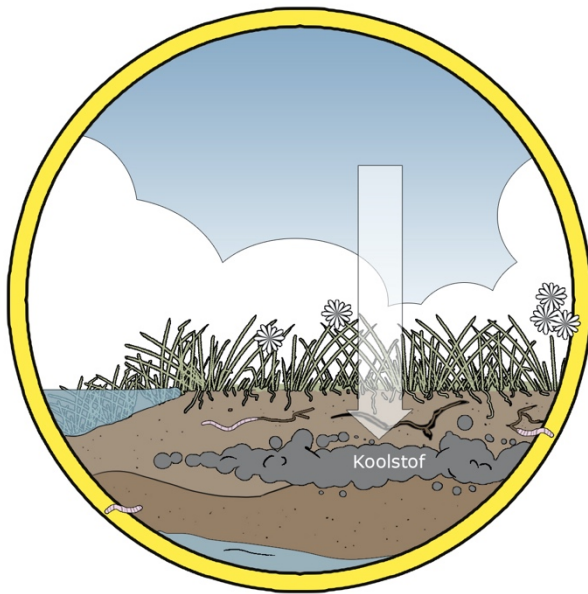
Het begin van dit stuk geeft een beeld van de beoogde situatie op Schiermonnikoog en hoe de polder in 2030 is ingericht vanuit biodiversiteit, boeren, rekeninghoudend met de omliggende natuur en de aantrekkingskracht van de ambiance en biodiversiteit op het eiland. Dit streefbeeld is geen blauwdruk, maar geeft richting aan de ontwikkelingen op het eiland en geeft de boeren een richtlijn hoe zij nieuwe maatregelen al dan niet kunnen toepassen. Het streefbeeld is samen met de boeren tot stand gekomen en afgestemd met de direct belanghebbenden. Een apart actieplan zal beschrijven wat de komende jaren de inspanningen van de verschillende partijen zullen zijn om tot dit streefbeeld te komen.

De nadruk binnen het streefbeeld is een versterking van de weidevogelgebieden, een verbetering van de bodem voor biodiversiteit en voerproductie, circulariteit op het eiland (zoals het optimale gebruik van organische reststromen), de instandhouding van Natura 2000 habitats en het versterken van de biodiversiteit in de polder en daarbuiten, mede door de inrichting van overgangszones.

Hieronder worden verschillende aspecten uitgelicht die een belangrijke bijdrage leveren aan het streefbeeld, aan de beoogde situatie in 2030. Het betreft de sterk samenhangende onderdelen: de bodem, het erf van de boerderijen, strokenteelt, kruidenrijk grasland, de ganzen en de kwelder, met daarbij tot slot de twee overgangszones die van belang zijn.

De bodem

De gezonde bodem is de basis voor landbouw en biodiversiteit. De bodemkwaliteit in de polder is zodanig dat er netto koolstof wordt vastgelegd, de waterberging en –doorlaatbaarheid optimaal zijn en de planten er optimaal kunnen groeien. Biodiversiteit in en op de bodem floreert bij een goede bodemkwaliteit en wordt benut binnen het landbouwbedrijf. De polder is zo ook klimaat- en droogtebestendig en de kans op verzilting is klein.

De genomen maatregelen voor het bereiken van deze bodemkwaliteit zijn:

- Minder grondbewerking en lichtere machines;
- Aanleg en beheer van kruidenrijk grasland, wat alleen mogelijk is bij een oplossing voor de ganzendruk;
- Zolang mogelijke beweiding met optimaal begrazingsstelsel;
- Bemesting en mogelijke aanpassingen in het staltype dragen bij aan de wens tot verbetering van de bodemkwaliteit: primaire mestscheiding faeces en urine, en apart gebruiken voor bemesting.

Strokenteelt

Strokenteelt levert een aantrekkelijk landschap op voor mens, insecten en vogels. Het wordt toegepast met wisselende voedergewassen en perennials voor veevoorziening. Strokenteelt is een manier van bodembeheer en voedselproductie die beter gebruikmaakt van biodiversiteit en dit ook meer in stand houdt, rekening houdend met de voorkeuren voor weidevogels.

Door de verkleining van de veestapel en de verbeterde voerproductie op het eiland is de afhankelijkheid van voer van de vaste wal sterk afgenomen. Productie van verschillende gewassen in de rotaties kan in een diversiteit aan veevoer - en mogelijk ook in andere toepassingen - voorzien. Tot slot helpt een goede inrichting bij een verlaging van de ganzendruk.

Het erf

Het boerenerf is een paradijs voor vogels, insecten en planten, en een genot voor de bezoekers die gebruik maken van de groepsaccommodaties. Door het gebruik van nestkasten, struiken, bloemrijke randen en bijenhoeven is er een goede basis gelegd voor het voedselweb (insecten) en de voorziening en huisvesting van vogels en andere dieren.

Bij de Kooiplaats is de eendenkooi een publieke trekpleister. Dicht bij het dorp is een zuivelhoeve geopend. Bij de inrichting en het erf van de zuivelhoeve is rekening gehouden met insecten- en

vogelbevorderende maatregelen. Toeristen kunnen hier in woord en beeld kennismaken met de lokale producten en de biodiverse landbouw.

Kruidenrijk grasland, de koe en weidevogels

Het kruidenrijke grasland is afgestemd op de behoefte van de koe. Enkele boeren zullen kiezen voor een dubbeldoel koe, die zowel melk als vlees levert. Het is een ras dat graag buiten is en meer dan 3.000 uur beweid kan worden. Hierdoor wordt optimaal gebruik gemaakt van de eigen voorziening en wordt bijv. de ammoniakemissie sterk beperkt.

Kruidenrijk grasland met een groot aantal soorten kan alleen ontwikkeld worden als de ganzendruk sterk is verlaagd. Ganzen houden net als koeien van eiwitrijk gras. De bodemmaatregelen en het kwelderbeheer zijn essentieel. Ook Wetterskip Fryslân draagt

bij aan de verbetering van de biodiversiteit op het eiland door de dijken ook te voorzien van kruidenrijk grasland en het grasbeheer veel extensiever uit te voeren.

Schiermonnikoog kent al een goede weidevogelstand. De maatregelen rond bodem, kruidenrijk gras en de landschappelijke inrichting versterken dit. De weidevogels vormen in de toekomst een nog grotere trekpleister en de boeren oogsten grote waardering voor de omvangrijke populaties in de polder en in de verbindingen met de natuurgebieden op het eiland.

De ganzen

Gezinnen vormen een toeristische trekpleister. In de loop der jaren is het aantal ganzen op het eiland fors toegenomen; met name als opvangplek voor de overwinterende gans. Ander beheer van het kruidenrijke grasland in de polder en strokenteelt maken dit gebied veel minder aantrekkelijk voor grote groepen ganzen.

Nieuwe beheersmaatregelen levert de kwelder aantrekkelijke grassoorten op, waardoor ganzen naar deze alternatieve opvangplek trekken. Om het kruidenrijke grasland in de polder te realiseren is het mogelijk om (in het uiterste geval) tijdelijk ganzen te verjagen.

De kwelder

Extensief beheer - dat aansluit bij het historisch medegebruik - gaat de verruiging met zeekeek tegen, waardoor het aantal planten- en broedvogelsoorten op de kwelder toeneemt. Het aantal voorkomende zeldzame soorten groeit en het gebied vormt een ideale opvangplaats voor ganzen.

De Binnenkwelder vormt een bont mozaïek van verschillende landschapstypen, met schorren en zilte graslanden buitendijks, diverse soorten dieren en planten herbergend die aangepast zijn aan een zilt milieu. Jongvee en droge

koeien lopen hier rond en werken middels begrazing en bemesting hard aan de bevordering van de biodiversiteit. Uit onderzoek is gebleken dat begrazing zorgt voor een grotere diversiteit aan planten dan maaien.

De kwelder is met een ruime overgangszone samengebracht met de polder, zodat er een gradueel landschap is ontstaan, met een diversiteit aan planten- en diersoorten, wat goed is voor insecten.

Verbindingszones

De polder kent twee verbindingszones: het Westerplasgebied en de Groenglob.

Westerplas

De omgeving van de Westerplas is een afwisselend gebied met open water, vochtige valleien, laag struweel en droge duinen. De kwaliteit van het water van de Westerplas is sterk verbeterd, ten behoeve van sterns en plevieren zijn schelpeilandjes aangelegd en een extra vogelkijkhut heeft de beleefbaarheid vergroot. Door een flexibel peilbeheer stroomt de Westerplas af op de bermsloot, waardoor de zuidwesthoek van de polder is vernat en er broedende tureluurs, slobbeenden, kuifeenden en rietorchissen kunnen voorkomen. Vanwege de peildynamiek zal de Westerplas in grootte gaan variëren, waarbij de oppervlakte van de plas in de zomer gering zal zijn.

De overgang tussen het Westerplasgebied en de polder zal niet alleen door het water sterker verbonden worden. Door een ander dijkbeheer is er ook een landverbinding ontstaan, waarbij schapen een grote rol spelen.

Boeren nemen deel aan het beheer van het gebied door vleesvee in te zetten. Vleesvee zorgt voor extra begrazing om verruiging tegen te gaan en het vlees dat hiermee geproduceerd wordt is van hoge kwaliteit, af te zetten op en buiten het eiland.

Groenglob

Het Groenglob is een afwisseling van vochtige duinvalleien, duinheide en vochtig duinbos. Soortenrijke vegetaties met vlozegge en spaanse ruiters is na ruim 20 jaar teruggekeerd, door maatregelen als vernatting, bekalking (verbetering pH) en begrazing door vleesvee. Een hoger waterpeil in de polder zorgt zowel in de noordelijke polder als in het Groenglob dat er kalkrijke kwel optreedt. Al deze maatregelen hebben geleid tot een gevarieerdere structuur en betere instandhouding van de overige natuurdoeltypen. In combinatie met de noordelijke polder is dit een geschikt gebied geworden voor weidevogels die het graag nat en niet te open hebben, zoals de tureluur, watersnip, graspieper en opgroeiende kuikens van alle soorten.

Werkgroep Biodiverse landbouw Schiermonnikoog,
6 mei 2020

